

SA REVOLUTZIONI SARDA (1793-1796)

(*in pagus rigas*)

1793 (in gennarxu): is revoluzionàrius frantzesus circant de ndi pigai sa Sardìnnia a is Savòias (in continenti tenint gaii ocupada totu sa zona de sa Savòia e Nizza). Gaii chi su visurrei (*vicéré*) Balbiano no scit e ita fai, is rapresentantis de su Parlamentu Sardu (pratziu in

tres Stamentus, *cioè ordini*, est a nai su stamentu militari, cuddu eclesiàsticu e su reali, chi funt is aministradoris de is biddas chi dipendint inderetura de s'urrei) cuncordant sa difesa, timendi de depi passai in manus de is frantzesus (is chi si movint de prus funt is eclesiàsticus, chi funt is primus a ponni su dinai, sighius de is feudatàrius e de is rapresentantis de is biddas prus mannas). In pagu tempus is frantzesus depint lassai s'isula.

Sigumentu is assembleas de su Parlamentu s'urrei no ddas fadiat de unu sèculu e prus, is rapresentantis si ponint in conca de podi otenni calencuna cosa de custa vitòria; si torrant a organizai e incumentzant a sterri unu documentu (*in cinque punti*) innui scrint totu is cosas chi bolint:

- Tocat chi su rei torrit a cunvocai su Parlamentu, comenti si fadiat fintzas a s'acabbu de su de XVII sèculus, po podi discuti de totu is chistionis de s'isula;
- Is leis, is costumàntzias e totu is prerogativas de su Rènniu de Sardìnnia, po fintzas cuddas chi ddoi fiant innantis chi arribbessint is Piemontesus, depint essi assicuradas;
- Is incàrrigus mannus de sa màchina burocràtica, assumancu in s'isula, depint essi donaus a is sardus, gaii ca imoi funt totus in is manus de is Piemontesus;
- In Casteddu tocat a fai unu Consillu de su Stadu;
- In sa capitali de su Rènniu, Torinu, tocat a fai unu Ministèriu po is Afàrius de sa Sardìnnia (duncas unu ministèriu chi no siat amesturau a is àterus);

Is Istamentus faint una delegatzioni, chi depit andai a che s'urrei po presentai su documentu. In Torinu custa delegatzioni abetat tres mesis innantis de essi arricia, ma, a s'interis, s'urrei at gaii cumandau su visurrei Balbiano de fai acabbai is assembleas de su Parlamentu in Casteddu.

De imoi a innantis is chistionis políticas postas de su Parlamentu Sardu cumentzant a caminai paris cun sa guerra chi messàius, pastoris, e po fintzas meris mannus, funt fadendi a baronis e feudatàrius, prusdetotu in Cabesusu. De candu sa Sariìnnia est passada in manus de is Piemontesus, in su 1720,

is cosas no funt andendi mellus: a parti calencuna bona atzioni de su Ministru Bogino, sa situatzioni econòmica e sociali est pegiorada e su sistema feudali est in crisi.

1794 (su 28 de abrili): su visurrei fait serrai Casteddu de Susu e circat de fai ponni in presoni a is abogaus Bissenti Cabras e Bernardu Pintor (chi est scambiau po su fradi Efìsiu). Custu fatu fait furriai sa genti e dda fait movi (is istòricus de s'Otuxentus difati, po custu periudu, imperant su fueddu "*emozione popolare*"): infatu de is "concas" polìticas prus scìpias, aciapant a totu is Piemontesus chi agatant (po fintzas su visurrei) e ddus torrant a continenti (su 7 de màiu). De intzandus su 1794 est bessiu **s'annu de s'aciapa** (e fintzas unu d'iciu candu si chistionat de una cosa sutzèdia in s'antigòriu).

1794 (in màiu): s'autoridadi polìtica, giai chi su visurrei est istètiu bogau, passat a s'Udientza Reali (chi est su Tribunali prus mannu de su Rènniu, chi atendit a su gradu prus artu de s'aministratzioni de sa giustìtzia) impari a is cumitaus de is citadinus. De custu tribunalì ndi bessit sa figura de Giuanni Maria Angioy, su protagonista de custus tres annus de stòria sarda.

In su sartu est meda sa genti chi si furriat contras a baronis e feudatàrius.

In Torinu cumentzant a si movi prima de totu donendi un'incàrrigu a duus òminis fidaus: Pitzolo (unu de is chi iant fatu parti de sa delegatzioni chi si fiat presentada in Torinu) ddu faint Intendenti Generali e su marchesu Paliaccio de Planàrgia Generali de is Armas. Pustis circant de scuncordai su fronti de is revolutzionàrius, de ddus ponni s'unu contras a s'àteru, giai chi funt cumentzendi a ndi bessiri a pillu is diferènzias de ideologia ainturu de is Istamentus puru: calencunu est timendi po cumenti funt andendi is cosas.

1795 (in su mesi de argiolas): Pitzolo e su Marchesu Paliaccio funt pigaus e bocius. In su mesi de Idas un'esèrcitu de vassallus pigant Tàtari (*Sassari*): ddu movint is patriotas Cilocco e Mùndula chi funt de s'ala revolutzionària prus atrivia. Sa parti prus reatzionària de su movimentu (*i più moderati* estus a nai oi) invècias dicit de mandai a Tàtari a Giuanni Maria Angioy: uficialmenti po fai òrdini, ma cun s'idea de ddu fai stesiai de Casteddu po pigai issus s'initiativa.

1796 (in friaxu): s'*Alternos* Angioy (eus a nai su *vice* de su visurrei) intrat a Tàtari festau de su pòpulu: su movimentu de is messàius pigat fortza e cumentzat a pretendi chi su sistema feudali spacit illuegus. In Casteddu sa parti reatzionària si torrat a pinnicai (funt is nòbilis, is burghesus e is eclesiàsticus) e dicit de segai sa revolutzioni.

1796 (in su mesi de làmpadas): s'esèrcitu de Giuanni Maria Angioy, calendindi de Tàtari a Casteddu, est spèrdiu de is militzianus mandaus de is Istamentus e de su visurrei. Acabbat aici sa revolutzioni sarda. Giuanni Maria Angioy si ndi fuit. Morit in Frantza in su 1810 (sa data no est sigura).